

เรื่อง การทำขวัญข้าวของลาวครั้ง

รายละเอียด

เมื่อข้าวออกรวงแก่ใกล้จะเก็บเกี่ยวได้แล้วจะเป็นสี่เหลียงอร่ามไปทั่วทุ่งนา ชาวนาจะต้องระมัดระวังสัตว์ร้ายหลายประเภทที่เป็นศัตรูข้าว เช่น นกกระจาบที่ชอบพากันมากินข้าวเป็นฝูง ๆ หรือปูที่ทำอันตรายต้นข้าวมากกว่านกกระจาบ นอกนั้นมีสัตว์อื่น ๆ อีก เช่น หนูพุก และเต่านา ดังนั้นในตอนนี้นาชาวนาต้องทำหุ่นไล่กา หรือทำที่ปักสำหรับไล่นก หรือทำเป็นกัณฑ์ให้ลมพัดหมุนมีเสียงดังหรือทำอย่างอื่นเพื่อคอยดูแลต้นข้าว นอกจากนี้มีพิธีไล่หนู นก เพลี้ย แมลง ปู หนอน และศัตรูข้าวอื่น ๆ พิธีทำขึ้นเพื่อไม่ให้ถูกนก หนูและสัตว์อื่น ๆ มาทำลายต้นข้าวส่วนทางภาคอีสาน จะมีพิธีปลงลอมข้าวเป็นพิธีที่ทำหลังเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว และได้ขนข้าวที่ลานนวดจนเสร็จเรียบร้อยเป็นพิธีที่ทำก่อนจะนวดข้าว คำว่าลอมข้าว หมายถึง กองข้าวที่เตรียมจะนวด เป็นพิธีที่บอกกล่าวแม่โพสพให้ออกจากลานนวดข้าว เพราะกลัวจะกระทบกระเทือน และอีกประการหนึ่งเพื่อขอโทษหรือขอขมาที่ต้องทำรุนแรงกับข้าว ดวง ทองบุญ โดยกล่าวถึงพิธีปลงลอมข้าวไว้ ดังนี้ “พิธีนี้เป็นพิธีที่กระทำภายหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ และได้นำข้าวที่เก็บเสร็จนั้นมาไว้ที่ลานนวดข้าวเรียบร้อยแล้ว ซึ่งจะกระทำก่อนที่จะเริ่มการนวดข้าว พิธีนี้เรียกว่า “พิธีปลงลอมข้าว” (ลอมข้าว = กองข้าวที่เตรียมจะนวด) ผู้ที่จะทำพิธีดังกล่าว คือ

ผู้อาวุโสที่สุดใน ครอบครัวอีกเช่นเดิม กล่าวคือ ผู้อาวุโสจะนำ “ตะกร้าขวัญข้าว” (ตะกร้าเล็ก ๆ ที่ทำด้วยไม้ไผ่สานหรือวัสดุอื่น ๆ ก็ได้ ในตะกร้าขวัญข้าวประกอบด้วยใบคูณ ใบยอ หมาก ๕ คำ ยา (บุหรี) ๕ คำ ชันห้า (ประกอบด้วย ดอกไม้ ๕ คู่ เทียน ๕ คู่) ข้าวต้มมัด ไข่ไก่ สุรา เมื่อได้ทุกอย่างครบแล้ว ก็จะนำเอาบรรจุลงใน ตะกร้าขวัญข้าว แล้วนำไปยังลานนวดข้าว เมื่อไปถึงก็เอาตะกร้าขวัญข้าววางลง แล้วเอาไม้สำหรับนวดข้าวมาวางไว้ข้างตะกร้าขวัญข้าว แล้วว่านะโม ๓ จบ แล้วทำพิธีบอกกล่าวแม่โพสพ (ทั้งนี้แล้วแต่ ใครจะพูดเช่นไร) เช่น

“นี่เป็นมือสันทันต์ ลงมาปลงลอมข้าวเตอ...แม่โพสพเอ๋ย ค้อนสั้น เขาสิติของดี เขาสิฟาด คานหนาม ถายเขี่ยฟาง ทัดพนาคราดคูณขึ้น ให้มันขึ้นจ้งช่วยตุน จุนพุนคือจ้งกองทราย ไหลลง มาคือจ้งทราย ไหลแล้ว... โอม อู มะ มนะ มูมา” ความหมาย “วันนี้เป็นวันดี ข้าพเจ้าจะมาปลงลอมข้าว นะแม่โพสพ ค้อนสั้นข้าจะตีฟอนข้าว ไม้่นวดข้าวจะตีข้าวลงกับพื้น จงหมี่ข้าวมากเหมือนดั่งกองทราย ให้เมล็ดข้าวไหลออกเรื่อย ๆ เหมือนดั่งทรายฉนั้น...” คำบอกกล่าวดังกล่าวเป็นการบอกเจ้าที่เจ้าทาง ซึ่งในที่นี้คือ “แม่โพสพ” เพื่อให้ออกไปจากบริเวณที่จะนวดข้าว เพราะกลัวจะกระทบกระเทือน และอีกประการหนึ่งก็เป็นการขอโทษที่ต้องทำรุนแรงกับข้าว เมื่อบอกกล่าวเสร็จแล้ว ผู้ทำพิธีก็จะนำโคนข้าว ๗ โคน (มัด) แล้วว่าคาถาบาลี ๓ จบ แล้วเอาไม้ที่ใช้นวดข้าวมามัดโคนข้าว แล้วว่าคาถาบาลีอีก ๓ จบ แล้ว จึงเริ่มตีข้าว จนครบ ๗ โคน เมื่อครบทั้ง ๗ แล้ว ก็จะเอาข้าวที่ตีได้ใส่ลงไปในตะกร้าขวัญข้าวพอเป็นพิธี และใส่รวมกับสิ่งของที่มีอยู่ในตะกร้านั้นด้วย เมื่อเสร็จก็เริ่มการตีข้าวที่เหลือให้หมดได้เลย เสร็จจากการเชิญแม่โพสพมาสู่ลานแล้วก็เริ่มลงมือนวดข้าวกัน ในช่วงนี้ถ้ามีแขกอีกจะเป็นเวลาของความสนุก เพลิดเพลินสำหรับหนุ่ม ๆ สาว ๆ เพราะจะมีการเล่นร้องเพลงต่อกลอนกันขณะทำงานไปด้วย ปัจจุบันประเพณีหายไปจากตำบลแม่ลาด กว่า ๔๐ ปี สมควรได้รับการฟื้นฟู ที่หมู่ ๒ บ้านแม่ลาดใหญ่ และที่หมู่ ๖ บ้านห้วยน้อย เพราะมีประชาชนเชื้อสายลาวครึ่ง อยู่เป็นจำนวนมาก

ชุมชนวัฒนธรรมลาวครึ่งบ้านแม่ลาดใหญ่ แต่เดิมมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านการอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณีของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น อาทิเช่น ประเพณีบายศรีสู่ขวัญต้อนรับผู้มาเยี่ยมเยือน ภาษาพูด ดนตรีพื้นเมือง อาหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทอ ขนมหินโบราณ ภูมิปัญญาพื้นบ้านใน ด้านการรักษาด้วยสมุนไพร การนวดแผนโบราณ วิธีชีวิตการทำนา ปลูกข้าวตามฤดูกาล การผลิตข้าวหอมมะลิ การแต่งกายด้วยผ้าทอพื้นบ้าน การทอผ้าลวดลายที่มีเอกลักษณ์คือ ผ้าซิด ผ้าจกและผ้ามัดหมี่ ทอทั้งผ้า ผ้ายและผ้าไหม มีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติทั่วไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพล ต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่เป็นอย่างดี เป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจ และความมั่นใจ ในการทำมาหากินและการดำเนินชีวิตของตน ซึ่งชาวบ้านแม่ลาด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร อาทิ ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยง สัตว์ พิธีกรรมต่าง ๆ ที่สืบทอดต่อกันมาจนเป็นประเพณี ล้วนสะท้อนถึงความต้องการในวิถีชีวิตเรื่องน้ำ และความอุดมสมบูรณ์ อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมเกษตร เช่น การเปิดขุ้งข้าว การเรียกขวัญข้าว นอกจากนี้ในแต่ละช่วงเดือนชาวบ้านยังร่วมทำ บุญที่วัดตามความเชื่อใน พุทธศาสนาเพื่อสะท้อนความ ต้องการความคุ้มครองจากเทพสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนา เพื่อ

ความสงบสุขในชีวิต ของตนเองและครอบครัว เช่น พิธีทำ บุญกลางบ้านวันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา ออกพรรษา
ควรได้ทำโครงการในด้านภูมิปัญญาในด้านต่างๆเพื่ออนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ตลอดไป

คำสำคัญ : การทำขวัญข้าว, ลาวครั่ง

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ลาด. (2558). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์
และภูมิปัญญา ตำบลแม่ลาด อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร. กำแพงเพชร: องค์การบริหารส่วน
ตำบลแม่ลาด.

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2020-03-04

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=1342&code_db=610004&code_type=03

The Office Of Academic Resource Information And Technology